

KUJAWSKO-POMORSKI
OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO
w Minikowie

Nasze doradztwo – Twoje korzyści

WCZORAJ, DZISIAJ
i JUTRO

MINIKOWO
2023

**Nasze doradztwo – Twoje korzyści
WCZORAJ, DZISIAJ i JUTRO**

Tekst zebrał i opracował: Marek J. Nowacki

Skład: Marzena Zwiewka

Wydawca:

Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie
89-122 Minikowo, tel. 52 386 72 14
e-mail: sekretariat@kpodr.pl **www.kpodr.pl**

Druk:

TOP DRUK Sp. z o.o. sp.k.
18-400 Łomża, ul. Nowogrodzka 151 A

ISBN: 978-83-65181-92-3

Nakład: 1000 szt.

KUJAWSKO-POMORSKI
OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO
w Minikowie

Nasze doradztwo – Twoje korzyści

WCZORAJ, DZISIAJ
i JUTRO

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
Wracając do naszych źródeł... ..	6
„Wczoraj” Ośrodka w Minikowie	7
Podsumowanie „wczoraj”	13
„Dzisiaj” Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego	14
Podsumowanie „dzisiaj”	25
„Jutro” Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego	26
Podsumowanie „jutro”	32

Szanowni Państwo,

Dzisiaj rolnicy Kujaw i Pomorza należą do najlepszych w Polsce, a ich wysoki poziom zobowiązuje nas, doradców Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego, którzy chcą im towarzyszyć, wspierać, szkolić i doradzać, do pełnego profesjonalizmu i zaangażowania.

Opracowanie „Nasze doradztwo – Twoje korzyści. Wczoraj, dzisiaj i jutro.” przedstawiamy w roku 2023, w którym w całej Polsce obchodzimy jubileusz 100-lecia doradztwa rolniczego ¹.

Niniejsze wydawnictwo przypomina kluczowe elementy historii doradztwa rolniczego realizowanego po II wojnie światowej na terenie dzisiejszego województwa kujawsko-pomorskiego, pokazuje w fotograficznym skrócie aktualny stan państwowego doradztwa w naszym regionie oraz odnosi się nieco do przyszłych wyzwań. Przyszłość, jakkolwiek nieznana, przynosi zwykle zaskakujące rozwiązania. Doradztwo rolnicze powinno jednak, skoro zachęca do tego rolników i mieszkańców wsi, samo odczytywać trendy dotyczące potencjalnych zdarzeń i możliwe scenariusze potrzeb swoich klientów. O spodziewanych wyzwaniach przyszłości rolnictwa piszemy nieco w ostatniej części tej publikacji. Europejską odpowiedzią na te wyzwania jest dzisiaj budowanie współpracy różnych instytucji w ramach tzw. Systemu „AKIS”.

System Wiedzy i Innowacji Rolniczej (z ang. *Agricultural Knowledge and Innovation System – AKIS*) definiowany jest jako zbiór interesariuszy (podmiotów), jakimi są rolnicy, ich związki i organizacje, naukowcy, wykładowcy i nauczyciele oraz doradcy zatrudnieni w instytucjach i organizacjach rolniczych, a także organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, w tym sprzedający środki do produkcji rolniczej. Główny nacisk w tym systemie kładzie się na powyższe podmioty oraz formalne tworzenie wiedzy w krajowych systemach badań rolniczych. Wiedza ta następnie jest transferowana do praktyki rolniczej w ramach usług doradczych i edukacyjnych. Kluczową rolę w wymianie wiedzy i innowacji w rolnictwie odgrywa publiczne doradztwo rolnicze, które realizując swoje zadania, przekazuje rolnikom wiedzę w różnych formach, m.in. poprzez prowadzenie szkoleń, demonstracji, pokazów, świadczenie usług doradczych, organizację targów, wystaw, konkursów, olimpiad, wydawanie czasopism czy prowadzenie stron internetowych.

Można więc stwierdzić, że w perspektywie kilku – kilkunastu kolejnych lat KPODR Minikowo będzie miało zadanie kontynuować rolę podstawowego podmiotu w systemie AKIS, a także integratora współpracy różnego rodzaju instytucji, uczelni, szkół oraz organizacji wspierających rolników i służących rozwojowi wsi w województwie kujawsko-pomorskim.

¹ W 1923 r. Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych przeznaczył majątek Poświętne koło Płońska na cele kultury rolniczej, co umożliwiło powołanie przez Sejmik Płoński nowej instytucji: Ogniska Kultury Rolnej i Zakładu Doświadczalnego w Poświętnem. Celem jej działania było wspieranie rozwoju rolnictwa na Mazowszu: na 133 ha pola doświadczalnego rozpoczęło się – trwające do dziś – prowadzenie doświadczeń, dotyczących upraw rolniczych i stosowania nawozów, a rok później podobne prace rozpoczęto też w okolicznych gospodarstwach rolnych. Dzisiaj Poświętne to Oddział Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Płońsku – najstarsza spośród wszystkich placówek państwowego doradztwa rolniczego w Polsce. Rok 1923 stał się więc początkiem zinstytucjonalizowanego doradztwa rolniczego i dziś, sto lat później, możemy z dumą obchodzić piękny jubileusz.

Wracając do naszych źródeł...

Rolnicy na Pomorzu i Kujawach od wielu dziesięcioleci należą, obok swoich sąsiadów z Wielkopolski, do najlepszych w Polsce. Historycznie ukształtowana solidność i wyniki produkcyjne mają z całą pewnością swoje korzenie w sięgającej jeszcze XIX wieku potrzebie konkurencji z gospodarzami niemieckimi. Naśladowanie i rywalizacja ukształtowały nie tylko sposoby prowadzenia gospodarstwa czy produkcji rolniczej, ale również nastawienie do pracy i wszystko to, co nazywamy mentalnością i podejściem do pracy w gospodarstwie, jako warsztatu pracy, ale też źródła utrzymania rodziny rolniczej. Z całą pewnością spory wpływ na kształtowanie rolnictwa i rolników miały też instytucje znajdujące się jak dzisiaj mówimy „w otoczeniu gospodarstwa”. Edukacja do wykonywania pracy na roli nie ograniczała się tylko do praktycznych wskazówek opartych na doświadczeniu przekazywanym z pokolenia na pokolenie. W XIX wieku na terenie wszystkich zaborów powstawały inicjatywy tworzenia chłopskiej szkoły obywatelskiej wzorowane na skandynawskim modelu² (które później przyjęło formę uniwersytetów ludowych). Po roku 1910 opisywane formy rozwijały się w kręgach Towarzystwa Czytelni Ludowych. Uniwersytety ludowe, wspierane w dużym stopniu przez światłych księży, dały solidne podstawy do pozyskiwania edukacji rolniczej i wymiany doświadczeń. Tworzone dla obrony interesów ekonomicznych i państwowych banki spółdzielcze dały z kolei podstawy racjonalności ekonomicznej w prowadzeniu gospodarstwa rolnego. Pojawienie się też innych podmiotów gospodarczych o charakterze wzajemnościowym, spółdzielczym również sprzyjało rozwojowi rolnictwa. Dobrze wykorzystany czas dwudziestolecia międzywojennego ugruntował pozycję naszych rolników, którzy jak się dzisiaj okazuje, potrafili przetrwać zarówno ciężki okres okupacji hitlerowskiej, jak i lata eksperymentu socjalistycznego. W tym trudnym czasie po II wojnie światowej rozpoczęła się formalna historia ośrodków doradztwa na terenie dzisiejszego województwa kujawsko-pomorskiego. Przez kilkadziesiąt lat, w drugiej połowie XX wieku w Polsce i innych krajach kształtowała się wiedza i koncepcja właściwego prowadzenia doradztwa rolniczego. Czesław Maziarz, uważany za jednego z czołowych badaczy zagadnień związanych z rozpowszechnianiem wiedzy wśród rolników, postrzegał doradztwo rolnicze jako udzielanie *„pomocy fachowej rolnikom – producentom w konkretnych sprawach zawodowych, związanych z dążeniem do racjonalnego prowadzenia gospodarstwa. Pomoc ta polega na przekazywaniu rolnikom odpowiednich informacji oraz instruktażu z zakresu przyrodniczych, technicznych i ekonomicznych zagadnień produkcji rolniczej, jak również na przekonywaniu i nakłanianiu do racjonalnego działania w kierunku nieustannego ulepszania organizacji gospodarstw i technologii produkcji”*

Przedstawiony w niniejszym wydawnictwie bogaty dorobek oraz potencjał Ośrodka pozwalają wierzyć, że zadanie to zostanie zrealizowane na miarę potrzeb i oczekiwań rolników z Kujaw i Pomorza – jednych z najlepszych w kraju!

Ryszard Kamiński

² Skandynawska koncepcja instytucji edukacyjnej dla młodych dorosłych, której celem było umożliwienie zwykłym ludziom wzięcia na siebie odpowiedzialności za własną edukację. Szkoła oparta na modelu Grundtviga zakładała codzienne zaangażowanie w proces nauczania zarówno uczniów, jak i nauczycieli.

„WCZORAJ” Ośrodka w Minikowie

W ciągu minionych 67 lat zadania Ośrodka sukcesywnie ulegały istotnym zmianom wynikającym z rozwoju rolnictwa i jego miejsca w gospodarce narodowej, przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i przybierającemu na sile procesowi globalizacji.

W latach 50. i na początku lat 60. ubiegłego wieku najważniejszym zadaniem, jakie stało przed polskim rolnictwem było przyspieszenie tempa wzrostu produkcji rolniczej. Funkcjonujące w tym czasie Rolnicze Rejonowe Zakłady Doświadczalne (RRZD) zajmowały się głównie upowszechnianiem wyników badań naukowych i szybkim ich wdrażaniem do praktyki rolniczej. Takie zadania realizował również powołany 1 kwietnia 1956 roku RRZD w Minikowie.

Sukcesem hodowlanym w pierwszym okresie funkcjonowania RRZD było opracowanie odmian roślin najlepiej wykorzystujących warunki glebowe i klimatyczne regionu. W latach 60. w RRZD wyhodowano odmianę wyki ozimej Minikowska. Była ona w rejestrze odmian przez prawie 60 lat.

*Zdjęcie nr 1. Budynek biurowy RRZD w Minikowie, lata 60.
(Źródło: archiwum zakładowe).*

Lata 70. i 80. to wzrost towarowości gospodarstw i poprawa efektywności produkcji rolniczej. Zadania, jakie postawiono wówczas przed doradztwem to prowadzenie na szeroką skalę działalności szkoleniowej, ale przede wszystkim upowszechnieniowej i wdrożeniowej mającej na celu pokazanie nowoczesnych metod gospodarowania. Bardzo powszechnie rozwinięte było wówczas doradztwo technologiczne, dotyczące racjonalnego żywienia zwierząt, prawidłowych zasad nawożenia i ochrony roślin, właściwego stosowania agrotechniki. Lata te cechował dynamiczny wzrost produkcji rolniczej z jednej strony i ograniczony dostęp do środków produkcji, maszyn i urządzeń z drugiej strony. Narastające niedobory środków produkcji wyhamowały dalsze możliwości rozwoju gospodarstw i wzrostu produkcji. W latach tych dużą wagę przywiązywano do specjalizacji gospodarstw. Często odnoszono się do tych działań z pewnymi obawami, nie można jednak kwestionować, że specjalizacja przyczyniła się do dynamicznego rozwoju wielu gospodarstw.

Zdjęcie nr 2-4. Szkolenia na polatkach RRZD w Minikowie.
(Źródło: archiwum zakładowe).

W tym okresie stawiano na rozwój hodowli zwierząt w gospodarstwach indywidualnych, stąd szczególne zainteresowanie uprawą roślin na paszę. W gospodarstwach z bydłem i owcami były to pasze objętościowe, m.in. buraki pastewne typu Poly Past i zielonki z łąk oraz motylkowate i trawy z gruntów ornych. Wówczas po raz pierwszy pojawiły się sianokiszonki w żywieniu bydła. Głównym zadaniem instytucji doradztwa rolniczego było wdrożenie do uprawy nowych odmian oraz rozpropagowanie nowej technologii uprawy, zbioru i konserwacji pasz. Wśród roślin proponowanych na paszę znalazła się *kukurydza* na kisonkę, a także *barszcz Sosnowskiego*, który obecnie jest zaliczany w Polsce do najbardziej niebezpiecznych gatunków inwazyjnych. W 1975 r. w miejsce RRZD powstały Wojewódzkie Ośrodki Postępu Rolniczego (WOPR). Na terenie dużego województwa bydgoskiego powstały WOPR w Minikowie, Przysieku, Zarzeczewie, a także jego część podlegała pod Starą Łubiankę (ówczesne woj. pilskie).

WOPR w tych latach tworzyły sieć gospodarstw wdrożeniowych i upowszechnieniowych, które stanowiły bazę do wdrażania postępu biologicznego i technicznego w pozostałych gospodarstwach. Rolnicy z przodujących gospodarstw bardzo pozytywnie wspominają okres współpracy z WOPR w Minikowie, a na wielu budynkach gospodarstw wdrożeniowych do dzisiaj wiszą tablice upamiętniające lata współpracy. W gospodarce planowej zdarzały się nieplanowane historie, w których wizje i ambicje jednostek zderzały się z decyzjami tak zwanego kolektywu. Przykładem może być historia Projektu budynku *Minikowo 1*. Nie został on zaakceptowany przez wojewodę bydgoskiego. Został on wubudowany w WOPR w Przysieku. Budynek był przestronny, nowoczesnie wyposażony, niestety nigdy nie został w pełni wykorzystany zgodnie z wizją twórcy, mgr inż. Ryszarda Kamińskiego.

Zdjęcie nr 5. Budynek biurowy ODR w Przysieku początek lat 90. (Źródło: archiwum zakładowe)

Na siedzibę WOPR w byłym województwie włocławskim został wybrany pięknie położony zespół dworski w Zarzeczu.

Zdjęcie nr 6. Budynek biurowy ODR w Zarzeczu początek lat 90. (Źródło: archiwum zakładowe).

Po wyborach 4 czerwca 1989 r. w Polsce nastąpiła zmiana ustroju społeczno-gospodarczego. Następuje powrót do gospodarki rynkowej, w której to podstawowe znaczenie w relacji producent – konsument zaczyna odgrywać rynek, a zachowania jednych i drugich wyznaczają prawa popytu i podaży. Zmiana systemu gospodarki wywiera istotny wpływ na funkcjonowanie doradztwa w Polsce. Wojewódzkie Ośrodki Postępu Rolniczego przekształcone zostają w Ośrodki Doradztwa Rolniczego (ODR). Uspołeczniono doradztwo poprzez powstanie społecznych rad doradztwa rolniczego i znacznie ograniczono środki finansowe. Podstawowym zadaniem, jakie staje przed doradztwem po zmianie systemu gospodarczego, jest wzrost zapotrzebowania na informację rynkową, a głównym problemem dla rolników nie jest produkcja, ale sprzedaż tego, co zostało w gospodarstwie wyprodukowane. Oznaki ożywienia i poprawy dochodów wywołane na początku lat 90. okazały się krótkotrwałe, a polskie rolnictwo bardzo szybko przeszło od gospodarki niedoborów do nadwyżek żywności, które trudno było sprzedać. W tym czasie rolnicy oczekiwali od doradców informacji, gdzie i jak najkorzystniej sprzedać to, co w gospodarstwie wyprodukowano. Ośrodek w Minikowie w odpowiedzi na tę potrzebę klientów opracowuje i wdraża system informacji rynkowej, a informacje o cenach, popycie i podaży publikowane są co tydzień w „Gazecie Pomorskiej” (dziś trudno w to uwierzyć, ale był to najszybszy sposób upowszechnienia informacji w dobie przed internetem!). Przygotowywane są i wydawane specjalistyczne wydawnictwa poświęcone kształtowaniu się cen na środki produkcji, usługi, maszyny i urządzenia. Doświadczenie ODR w Minikowie i Katedry Ekonomiki Rolnictwa i Informatyki ATR w Bydgoszczy w zakresie pozyskiwania i udostępniania informacji, szczególnie z rolniczych

rynków lokalnych i regionalnych, zostały uznane i rozwinięte w projekcie Polsko-Amerykańskiego Programu Informacji Rynkowej i Standaryzacji. Ten wkład jest do dzisiaj obecny w Zintegrowanym Systemie Rolniczej Informacji Rynkowej nadzorowanym przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (<https://www.gov.pl/web/rolnictwo/informacje-dotyczace-zintegrowanego-systemu-rolniczej-informacji-rynkowej>).

W tym czasie wzrasta także znaczenie doradztwa ekonomicznego. Doskonalone są umiejętności analizy kosztów produkcji, sporządzania biznesplanów dla rolników i firm ubiegających się o kredyty z dopłatą ARiMR oraz prowadzenia rachunkowości rolniczej. Zmiana ta stawia olbrzymie wyzwania przed doradcami, którzy przygotowani byli do świadczenia usług w zakresie doradztwa technologicznego nastawionego na wzrost produkcji. Rozpoczął się zatem bardzo intensywny okres szkoleń dla doradców, które miały przygotować ich do nowej roli. W tym czasie Ośrodek nasz we współpracy z Akademią Techniczno-Rolniczą przygotowuje i upowszechnia narzędzia informatyczne wspierające pracę doradców. Powszeczne uznanie w Polsce zyskuje m.in. program komputerowy KREDYT, wykorzystywany do sporządzania biznes planów. Z oprogramowania tego korzystają niemal wszystkie ośrodki doradztwa rolniczego w Polsce i wiele banków, a ODR w Minikowie staje się wiodącym ośrodkiem w zakresie rozwoju doradztwa ekonomicznego w Polsce. Kształcenie rolników było i jest jednym z najważniejszych zadań Ośrodka, a w latach 90. postawiono w tym zakresie nowe zadania, m.in. obligatoryjne kształcenia w zakresie rachunkowości rolniczej rolników, którzy korzystali z kredytu dla „młodych rolników”. Narastało zapotrzebowanie na kursy dla użytkowników opryskiwaczy i sprzedawców środków ochrony roślin oraz kursy przygotowujące do egzaminu na kwalifikowanego rolnika. W 1994 r. w ODR w Minikowie przy współpracy dr inż. Stanisława Mańki wraz z zespołem pracowników naukowych Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy rozpoczęto prace nad podstawami systemu rachunkowości rolniczej do celów zarządczych oraz oceny efektywności udzielanej przez państwo pomocy w formie kredytów dofinansowywanych przez ARiMR. W 1995 r. do projektu pod nazwą Zunifikowany System Rachunkowości Gospodarstw Rolnych (ZSRGR) włączyło się około 20 ODR z całej Polski. Koordynatorem ogólnopolskiego projektu rachunkowości rolniczej odpowiedzialnym za wdrożenie i rozpropagowanie był ODR w Minikowie. Kierował nim osobiście dyrektor dr inż. Roman Sass. Pokłosiem tamtych działań jest powołany w 2003 r. na bazie ZSRGR Polski FADN.

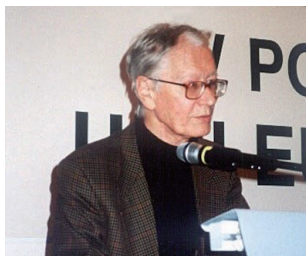
*Zdjęcie nr 7. dr inż. Stanisław Mańko
(Źródło: Zakład Rachunkowości Gospodarstw Rolnych
Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
– Państwowy Instytut Badawczy).*

*Zdjęcie nr 8. dr inż. Roman Sass
(Źródło: archiwum zakładowe).*

Polskie rolnictwo ekologiczne podstawy naukowe zdobywało w WOPR, a później w ODR w Przysieku. To w Przysieku organizowano pierwsze konferencje z udziałem prof. Mieczysława Górnego z SGGW w Warszawie. Był on, wspólnie z rolnikami oraz doradcami, jednocześnie

rolnikami, wśród założycieli Stowarzyszenia Producentów Żywności Metodami Ekologicznymi „Ekoland”, które zostało zarejestrowane 1 września 1989 roku. Później obszar ekologii był ważnym czynnikiem, który zdecydował o powołaniu w Przysieku Regionalnego Centrum Doradztwa, Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich (RCDRRIOW).

Zdjęcie nr 9. Prof. Mieczysław Górny w trakcie konferencji ekologicznej w Przysieku. (Źródło: archiwum zakładowe).

Zdjęcie nr 10. Spotkanie rolników ekologicznych z inż. Julianem Osetkiem (pierwszy z prawej) w Przysieku, druga połowa lat 80. (Źródło: archiwum zakładowe).

Okres przed wejściem do Unii Europejskiej to czas dostosowania polskiego rolnictwa do jej standardów. W tym czasie odbyło się bardzo wiele szkoleń dla liderów społeczności wiejskiej, którzy stali się z czasem twórcami grup producentów rolnych oraz aktywnymi działaczami odradzających się izb rolniczych. Efektem tych prac był fakt powołania w 2000 r. Kujawsko-Pomorskiego Forum Grup Producentów oraz rejestracja w województwie największej liczby grup producentów w kraju. Ważnym elementem edukacji było przygotowanie rolników do wdrożenia w swoich gospodarstwach wybranej technologii, będącej przedmiotem nadzoru ze strony państwa i dającej określone atuty na rynku. Na przykład, w wyniku przeprowadzonej akcji szkoleniowej kilkudziesięciu sadowników otrzymało certyfikaty Integrowanej Produkcji Owoców dla jabłoni. Spora grupa rolników do dziś interesuje się rolnictwem ekologicznym. W grudniu 2003 r. podjęto decyzję o wdrożeniu Systemu Zarządzania Jakością zgodnego z normą ISO 9001, co zostało potwierdzone certyfikatem z 5 sierpnia 2004 r. Kolejnym potwierdzeniem jakości usług edukacyjnych jest uzyskanie w 2005 roku akredytacji Kujawsko-Pomorskiego Kuratora Oświaty w Bydgoszczy oraz wpis do rejestru instytucji szkoleniowych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Toruniu.

Uroczyste wręczenie certyfikatu ISO 5 listopada 2004 roku było okazją do publicznego ogłoszenia, że siedzibą **Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego (KPODR)**, w związku z wejściem od 1 stycznia 2005 roku Ustawy o jednostkach doradztwa rolniczego, będzie Minikowo. Zdecydował o tym premier Leszek Miller na wniosek Wojewody Kujawsko-Pomorskiego.

Pod koniec lat 90. nasila się proces dostosowania polskiej gospodarki do struktur Unii Europejskiej. Dostosowanie rolnictwa było szczególnie trudne, co wynikało z dużego dystansu, jaki dzielił rolnictwo polskie od zachodnioeuropejskiego. Narastały obawy, a rolnicy byli w tym czasie najbardziej nieufną grupą społeczno-zawodową. W takich okolicznościach przed doradztwem stało kolejne wyzwanie: Jak przekonać rolników, że przystąpienie do UE przyniesie dla nich więcej korzyści niż strat? Rozpoczyna się bardzo intensywna działalność szkoleniowa i informacyjna mająca na celu przekonanie rolników, że warto w referendum głosować na TAK. Ośrodek nasz zorganizował w latach 2003–2004 2 700 szkoleń w których wzięło udział 39 tys. rolników.

Po wstąpieniu do Unii Europejskiej rozpoczyna się kolejny rozdział w działalności ODR w Minikowie: Jak pomóc rolnikom, aby skutecznie wykorzystać fundusze unijne? Rok 2004

i 2005 rozwiązał wszelkie obawy, które występowały przed wstąpieniem Polski do UE, że rolnicy nie są w stanie skutecznie wykorzystać funduszy, jakie UE przeznaczyła na rozwój rolnictwa. Już na początku 2005 roku w naszym województwie wykorzystano większość dostępnych środków na lata 2004–2006. Rolnicy województwa kujawsko-pomorskiego złożyli ponad 13 tys. wniosków o dostosowanie do standardów UE (budowa płyt obornikowych i zbiorników na gnojówkę), złożyli ponad 5 tys. wniosków o wsparcie dla gospodarstw niskotowarowych. 1,3 tys. rolników wystąpiło o dofinansowanie do realizowanych inwestycji w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego. Trzeba wyraźnie powiedzieć, że w przygotowaniu i złożeniu prawie wszystkich wniosków o wsparcie w tym przełomowym okresie pomagali doradcy KPODR. W roku 2005 ponad 69 tys. rolników złożyło wnioski o dopłaty bezpośrednie, w tym 27 tys. rolnikom w wypełnieniu wniosków pomogli nasi doradcy. Ostatnie lata potwierdzają dużą sprawność funkcjonowania Ośrodka w Minikowie. Liczne wypowiedzi ze strony rolników i mieszkańców wsi dowodzą jednoznacznie, że bez udziału doradców nie byłoby oni w stanie skorzystać z funduszy unijnych. Po wejściu Polski do Unii Europejskiej hitem szkoleniowym stały się praktyczne warsztaty w chlewniach i oborach, gdzie prezentowano zasady dobrostanu zwierząt oraz najlepsze rozwiązania w zakresie budownictwa.

W obszarze mechanizacji i budownictwa Ośrodek zawsze starał się dostarczyć rolnikom wiedzę o tym, jakie są najnowsze rozwiązania w technologii produkcji i zarządzaniu gospodarstwem. Temu służyły szkolenia zorganizowane w ramach Centrum Techniki Rolniczej w Minikowie.

Zdjęcie nr 11 i 12. Warsztaty Centrum Techniki Rolniczej w Minikowie. (Źródło: archiwum zakładowe).

KPODR posiada pasiekę hodowlaną w Oddziale w Zarzeczewie. Prowadzona jest w niej hodowla linii Kujawskiej rasy krajńskiej pszczoły miodnej. Pasieka ta jest spadkobierczynią pasieki, która była prowadzona przez RZDD w Minikowie, a niestety uległa zniszczeniu w pożarze. To, co z niej zostało przekazano do Zarzeczewa, gdzie odbudowano hodowlę pszczoł.

Zdjęcie nr 13 i 14. Zdjęcie byłej pasieki w Minikowie i obecnej w Zarzeczewie. (Źródło: archiwum zakładowe).

Ważnym osiągnięciem są organizowane imprezy wystawiennicze m.in. Międzynarodowe Targi Rolno-Przemysłowe AGRO-TECH (MTRP), które urosły do rangi jednej z największych pod względem liczby uczestników oraz wystawców tego typu imprezy w Polsce. Targi w 2006 r. odwiedziło około 40 tysięcy zwiedzających, a uczestniczyło w nich 462 wystawców z Polski i zagranicy. Równolegle odbywały się dwie wystawy zwierząt II Ogólnopolska Wystawa Bydła Hodowlanego i VII Regionalna Wystawa Zwierząt Hodowlanych. Coraz większego znaczenia nabierają także Targi Turystyczno-Ogrodnicze „Lato na Wsi”. Rola i osiągnięcia Ośrodka

w zakresie organizacji targów zostały docenione poprzez trzykrotne przyznanie przez Ogólnopolski Miesięcznik „Zagroda” prestiżowego tytułu Targowego Lidera w latach 2001, 2003 i 2004.

Poważnym problemem po wejściu do Unii Europejskiej były niskie dochody w wielu gospodarstwach, przy relatywnie wysokiej liczbie osób pracujących na 100 ha użytków rolniczych. Aby rozwiązać problem ukrytego bezrobocia na wsi Ośrodek przygotował projekt „Nowy zawód – nowa szansa” realizowany przez 4,5 roku (od 2010 do 2015), beneficjentami było 5 014 osób, z czego 2 448 wzięło udział w 173 zorganizowanych kursach zawodowych dla rolników i osób bezrobotnych mieszkających na wsi. Skuteczność szkolenia wyniosła 48%, tylu uczestników szkoleń zyskało nowe źródło dochodu.

Zdjęcie nr 15. Olimpiada Wiedzy Rolniczej w NOT we Włocławku – wykład prowadzi zastępca dyrektora mgr inż. Leszek Piechocki. (Źródło: archiwum zakładowe).

Zdjęcie nr 16. Zdjęcie z realizacji projektu „Nowy Zawód – Nowa Szansa”. (Źródło: archiwum zakładowe).

Podsumowanie „wczoraj”

„Przywrócenie gospodarki rynkowej i integracja Polski z UE to najważniejsze wydarzenia w powojennej historii Polski. Zmiana systemu gospodarki wywarła ogromny wpływ zarówno na rolnictwo, jak i funkcjonowanie doradztwa rolniczego. Doradztwo trafnie zdefiniowało główne wyzwania, przed którymi stanęli polscy rolnicy po roku 90. XX wieku. Okolicznością sprzyjającą rozwojowi doradztwa ekonomiczno-organizacyjnego była w tym czasie ścisła współpraca z ARiMR. Zarówno ministerstwo rolnictwa, jak i ARiMR miały zaufanie do doradztwa, stawiali zadania i zostawiali swobodę działania, co sprzyjało rozwiązywaniu problemów. Również rolnicy mieli duże zaufanie do doradców i pracowników nauki. Lata 90. minionego wieku, chociaż bardzo trudne dla rolników – bariera popytu na produkty rolne i drastyczne pogorszenie sytuacji dochodowej – charakteryzowały się dużą aktywnością i integracją rolników oraz przekonaniem, że mają oni udział w rozwiązywaniu istotnych problemów dotyczących rolnictwa. Po akcesji Polski do UE rolnicy i doradcy skupili się przede wszystkim na jak największym wykorzystaniu funduszy unijnych. Trzeba jednak wyraźnie powiedzieć, że w dłuższej perspektywie są to działania niewystarczające. Przed polskimi rolnikami stoją nowe wyzwania, przede wszystkim poprawa konkurencyjności, którą można osiągnąć przez wzrost efektywności. Konieczne jest kompleksowe doradztwo organizacyjno-ekonomiczne, które umożliwi rolnikom ocenę wariantów rozwoju gospodarstw w długim okresie. Ośrodki doradztwa rolniczego muszą ściśle współpracować z nauką i oświatą rolniczą. Istnieje potrzeba stworzenia zintegrowanego systemu informacji rolniczej. Rzeczywista, a niekoniecznie formalna współpraca nauki jest potrzebna dla rozwoju doradztwa rolniczego.

Przejęcie nadzoru nad ośrodkami doradztwa przez ministra rolnictwa eliminuje w sposób formalny sprzeczności w zakresie finansowania, kontroli i utrzymania jednolitych standardów świadczenia usług doradczych”. Pewnym wyzwaniem będzie z pewnością zapewnienie doradztwa profesjonalnego i pozbawionego wpływów i różnych „obciążeń” administracyjnych. Naturą dobrego doradztwa jest bowiem obiektywne i profesjonalne wsparcie odpowiadające ściśle na potrzeby klientów.

„DZISIAJ” Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego

Działalność Ośrodka Doradztwa Rolniczego dotyczy wielu obszarów życia rolników i mieszkańców wsi. Dokumentowanie pracy doradców polega na opisywaniu zrealizowanych zadań do określonych w katalogu zdefiniowanych usług. Podstawowe usługi to:

Działalność szkoleniowa

Szkolenie rolników jest ważnym elementem w przekazywaniu wiedzy z obszaru nauki i zmian w prawie, które ma kluczowe znaczenie w realizacji zadań stawianych przed rolnictwem jako sektorem gospodarki narodowej. Ciągłe zmiany w technologii produkcji powodują konieczność permanentnego kształcenia. W niektórych obszarach jest to wręcz obwarowane prawem i rolnik, który chce wykonywać np. opryski środkami ochrony roślin ma obowiązek doskonalenia zawodowego nie rzadziej niż raz na 5 lat, co potwierdzone jest zaświadczeniem.

*Zdjęcie nr 17. Siedziba główna Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Minikowie.
(fot: Damian Oparzela).*

Okres pandemii Covid-19 wiązał się z ograniczeniem możliwości prowadzenia szkoleń, stąd spadek liczby szkoleń w latach 2020–2022 (tab. 1). Oczywiście ograniczona poprzez przepisy sanitarne była także liczba uczestników szkoleń. Pewnym wyjściem z sytuacji była organizacja szkoleń zdalnych. Ta nowa możliwość oraz szkolenia hybrydowe, w których część uczestników bierze udział on-line, a część jest na sali, stworzyły nową jakość. Szczególnie konferencje, na których wykładowcami są wybitni specjaliści z obszaru nauki, a także w obszarach niszowych, np. uprawy jednej odmiany truskawki, dla których problemem jest zgromadzenie uczestników w jednym miejscu – jest to szansa na realizację tych potrzeb w formie zdalnej.

Ośrodek jest jednym z liderów w zakresie organizacji szkoleń. Posiadamy odpowiednią infrastrukturę oraz przeszkoloną i doświadczoną kadrę w tym innowacyjnym obszarze andragogiki. W celu doskonalenia szkoleniowców Ośrodek ma, jako jedyny w Polsce, wdrożoną procedurę ewaluacji szkoleń. Każdy kto szkoli jest badany pod kątem umiejętności i skuteczności procesu edukacji. Jednocześnie wiedza pracowników jest podwyższana i kontrolowana przez Centrum Doradztwa Rolniczego i inne podmioty zewnętrzne. Jednym z celów jakości jest doskonalenie zawodowe pracowników.

Tabela 1. Liczba szkoleń i konferencji w latach 2019–2022

Wyszczególnienie	ROK Liczba form/uczestników							
	2019		2020		2021		2022	
Szkolenie	927		223	5 306	400	8 470	701	14 744
Szkolenia wyjazdowe	77	23 775	16	452	34	870	51	1 384
Konferencje	32		20	2 293	13	1 179	29	2 351

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawdzających z realizacji rocznego Programu Działalności 2019, 2020, 2021, 2022.

Działalność informacyjna

Pierwszą formą kontaktu z klientami jest diagnozowanie problemów i możliwości znalezienia rozwiązania. Polega na odpowiadaniu na pytania klientów i proponowaniu usług w postaci porad, szkoleń, przeprowadzaniu analizy, prowadzeniu ksiąg rachunkowych lub sporządzaniu opracowania. W ostatnich latach Ośrodek udziela około 29–30 tysięcy informacji rocznie. Praktycznie co 4 minuty obsługiwany jest kolejny klient w Ośrodku. Dzieje się tak, pomimo obniżającej się liczby pracowników. Jest to dowód na wzrost wydajności pracy.

Tabela 2. Liczba udzielonych informacji w latach 2019–2022

Liczba usług w roku			
2019	2020	2021	2022
28 996	28 269	30 217	29 616

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawdzających z realizacji rocznego Programu Działalności 2019, 2020, 2021, 2022.

Liczba wydawnictw w ostatnich latach spada. Dotyczy to zarówno liczby tytułów, jak i globalnego nakładu. Ta forma upowszechniania wiedzy straciła na popularności na rzecz mediów elektronicznych. Pandemia Covid-19 wymusiła rezygnację z wielu konferencji stacjonarnych na rzecz zdalnych. Przy tej okazji okazało się, że o wiele prościej jest pozyskać wybitnych specjalistów jako wykładowców dla spotkań zdalnych. Oczywiście spotkania zdalne mają swoje ograniczenia – nie ma przerw, w czasie których odbywa się kularowa wymiana

doświadczeń. Jednak biorąc pod uwagę czas uczestników i wykładowców oraz ich dostępność, w przyszłości wiele spotkań będzie miało charakter zdalny bądź hybrydowy. Ta forma wymusza przygotowywanie materiałów w formie publikacji elektronicznych. Jest to łatwiejsze w dystrybucji, tańsze i bardziej przyjazne dla środowiska, bo ogranicza zużycie papieru.

„**Wiś Kujawsko-Pomorska**” (WKP) jest jedynym w Polsce przykładem miesięcznika branżowego, rolniczego wydawanego wspólnie przez wojewódzki ośrodek doradztwa rolniczego (KPODR) i izbę rolniczą (Kujawsko-Pomorską Izbę Rolniczą). Pierwszy numer ukazał się w lipcu 2001 r. Wielkimi orędownikami powołania tego miesięcznika byli prezes KPIR Jan Krzysztof Ardanowski i zastępca dyrektora ODR w Zarzeczewie Leszek Piechocki, późniejszy wieloletni redaktor naczelny WKP. Sukces miesięcznika polega na utrzymaniu się na trudnym rynku wydawnictw branżowych. Grono wiernych prenumeratorów, to dowód na potrzebę jego wydawania. Oczywiście nie bez znaczenie są też liczne nagrody i wyróżnienia w konkursach organizowanych przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Poznaniu i „AGRO” – Magazyn Ludzi Przedsiębiorczych.

Roczny nakład w latach 2019–2022 „Wsi Kujawsko-Pomorskiej” to 32 400 egzemplarzy.

Nakłady wydawnictw nieperiodycznych oscylowały w latach 2019–2022 między 10 260 a 11 800 egzemplarzy. Oto przykłady tytułów z ostatnich lat:

Przykłady wydawnictw nieperiodycznych (dostęp na stronie www.kpodr.pl/wydawnictwa)

Działalność doradcza

Porada to podstawowa usługa dla klientów Ośrodka. Są one udzielane bezpłatnie we wszystkich komórkach merytorycznych. W ostatnich latach liczba porad waha się pomiędzy 25,3 a 29 tys. Większość porad jest udzielana w powiatowych zespołach doradztwa rolniczego, w czasie pandemii Covid-19 KPODR świadczył je głównie zdalnie. Aby móc doradzać, Ośrodek od 1949 r. prowadzi obserwacje metrologiczne, od 1991 r. zbiera i analizuje informacje rynkowe o cenach środków do produkcji (nawozy, pasze, ceny prosiąt i cieląt do chowu, usługi mechanizacyjne itd.), produktów rolniczych (zbóż, owoców i warzyw oraz cen zwierząt do uboju i produktów zwierzęcych), od kilku lat zostaliśmy włączeni do systemu zbierania danych o agrofagach. Posiadane dane oraz dostęp do ogólnopolskich i europejskich systemów informacji pozwalają na udzielanie informacji i porad dla naszych klientów, a także prezentowanie w mediach wniosków z prowadzonych analiz i prognoz dla najbliższej przyszłości.

Prowadzenie ksiąg rachunkowych w systemie Polski FADN System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych jest usługą świadczoną na rzecz rolników, a finansowaną przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej PIB ze środków UE. Warunkiem uzyskania dopłat bezpośrednich jest dostarczenie przez Polskę informacji o stanie dochodów gospodarstw rolniczych i temu służy system rachunkowości rolniczej FADN. KPODR dostarcza zgodnie z otrzymanym zleceniem około 1 300–1 400 ksiąg rachunkowości. Rolnicy uczestniczący w systemie w zamian otrzymują informację ekonomiczną, doradztwo i bonusy na usługi odpłatne świadczone przez Ośrodek.

Tabela 3. Liczba udzielonych porad w latach 2019–2022

Liczba usług w roku			
2019	2020	2021	2022
27 703	29 018	28 124	25 353

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań z realizacji rocznego Programu Działalności 2019, 2020, 2021, 2022.

Prowadzenie ksiąg rachunkowych w systemie Polski FADN System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych jest usługą świadczoną na rzecz rolników, a finansowaną przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej PIB ze środków UE. Warunkiem uzyskania dopłat bezpośrednich jest dostarczenie przez Polskę informacji o stanie dochodów gospodarstw rolniczych i temu służy system rachunkowości rolniczej FADN. KPODR dostarcza zgodnie z otrzymanym zleceniem około 1 300–1 400 ksiąg rachunkowości. Rolnicy uczestniczący w systemie w zamian otrzymują informację ekonomiczną, doradztwo i bonusy na usługi odpłatne świadczone przez Ośrodek.

KPODR od lat świadczy usługi w zakresie sporządzania opracowań. Ośrodek prowadzi biuro rachunkowe, które rozlicza m.in. rolników podatników VAT. Doradcy przygotowują wnioski w ramach WPR – np. o dopłaty obszarowe, mniej więcej co 7. wniosek jest opracowywany w naszych biurach. Kiedyś byliśmy liderem w opracowywaniu biznesplanów, dzisiaj jest to produkt schyłkowy. Wprowadzanie elektronicznych narzędzi do obsługi kłęski suszy także ograniczyło zaangażowanie doradców w proces pozyskiwania wsparcia dla dotkniętych tą kłęską. Ograniczenie aktywności w zakresie wypełniania wniosków nie oznacza bynajmniej bezrobocia dla doradców. Pracownicy Ośrodka zostali zaangażowani w system monitorowania agrofagów (usługi upowszechnieniowe) i świadczenia kompleksowych usług doradczych.

Zdjęcie nr 18. Pokaz zbioru kukurydzy na poletkach w Minikowie. (fot: Damian Oparzela).

Działalność upowszechnieniowa

Pokazy i demonstracje były od początku elementem działalności w doradztwie rolniczym. Obecnie położono duży nacisk na pokazanie w praktyce nowej polityki rolnej UE: ekologia, dobrostan, bioróżnorodność, ograniczenie stosowania chemicznych środków produkcji. Wszystko to jest obecne na polach demonstracyjnych oraz w gospodarstwach, z którymi współpracujemy w ramach sieci gospodarstw demonstracyjnych i edukacyjnych. Także uczestnicy konkursów są oceniani za innowacyjne i proekologiczne technologie produkcji.

Wiedza o wspieranych przez UE rozwiązaniach w zakresie ochrony bioróżnorodności i ograniczenia negatywnego wpływu produkcji rolniczej na środowisko, a szczególnie klimat jest jednym z wiodących tematów na Olimpiadzie Wiedzy Rolniczej.

Zdjęcie nr 19. Olimpiada Wiedzy Rolniczej finał wojewódzki w Minikowie 2022 r. (fot: Marzena Zwiewka).

Tabela 4. Wybrane usługi upowszechnieniowe w latach 2019–2022

Rodzaj działania	Rok			
	Liczba usług			
	2019	2020	2021	2022
Pokaz	14	2	3	5
Demonstracja	10	7	5	4
Konkurs	19	6	11	21
Olimpiada	1	1	1	1
Targi/wystawy	12	5	11	10

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdań z realizacji rocznego Programu Działalności 2019, 2020, 2021, 2022.

Targi i wystawy

Początek działalności sięga WOPR, które w ramach prowadzonej działalności upowszechnieniowej prowadziły tak zwane Dni Otwartych Drzwi (DOD) – w ich ramach prezentowano poletka doświadczalne i demonstracyjne. Wraz z tworzeniem się oferty maszyn rolniczych dla gospodarstw pojawiły się firmy, które chciały się zaprezentować przy okazji DOD, była to też okazja do pokazania się dla rolników, którzy sami zbudowali oryginalne maszyny, m.in. w ramach Skrzynki Pomysłów. W Minikowie początek DOD to 1978 r. Imprezy te rozwinęły się po powstaniu ośrodków doradztwa rolniczego w 1990 r. ODR w Minikowie uzyskał w sierpniu

Certyfikat Jakość zgodny z normą ISO 9001 m.in. w zakresie organizacji targów. Po powstaniu Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Minikowie w 2005 r. okazało się, że w ramach firmy część imprez targowych jest zdublowana. Pojawiła się pokusa likwidacji niektórych jako wewnętrznej konkurencji, jednak ostatecznie uporządkowano kalendarz i cele dla poszczególnych wystaw. Obecnie po wielu zmianach wynikających z potrzeb rynku i możliwości Ośrodka i jego partnerów mamy następujące główne marki targowe:

Lato na Wsi. Impreza odbywa się w drugą niedzielę maja i poprzedzającą ją sobotę. Jest okazją do sprzedaży żywności i roślin ogrodniczych, promocji turystyki wiejskiej. Pierwsza impreza została zorganizowana jako kiermasz ogrodniczy Twój Ogród 14 października 2000 r. w Myślicinku.

Dni Otwarte Drzwi – Targi Rolno-Budowlane w Zarzeczu. Początki imprezy sięgają WOPR, pierwsze odbyły się w 1979 r. W 2022 roku, po dwuletniej przerwie spowodowanej pandemią Covid-19, odbyły się po raz czterdziesty pierwszy. Głównym celem targów jest promocja innowacji w rolnictwie i na terenach wiejskich, doradztwo i konsultacja oraz wymiana doświadczeń między producentami rolnymi i specjalistami z różnych dziedzin rolnictwa. Dni Otwartych Drzwi w Zarzeczu są imprezą wystawienniczo-targową organizowaną w pierwszy weekend czerwca.

Zdjęcie nr 20. DOD w Zarzeczu 2022 r.
(fot: Bartłomiej Lubiński).

Zdjęcie nr 21. AGRO-TECH w Minikowie 2022 r.
(fot: Damian Oparzela).

Międzynarodowe Targi Rolno-Przemysłowe AGRO-TECH (MTRP AGRO-TECH) to impreza, która odbywa się w pierwszą niedzielę lipca i poprzedzającą ją sobotę. Jest okazją do promocji techniki rolniczej. Po raz pierwszy zorganizowano je jako Dni Otwartych Drzwi w 1978 roku. W 2022 roku był XLIII AGRO-TECH po dwuletniej przerwie spowodowanej pandemią Covid-19. Rola i osiągnięcia Ośrodka w zakresie organizacji targów zostały potwierdzone poprzez dziewięciokrotne przyznanie przez Ogólnopolski Miesięcznik „Zagroda” prestiżowego tytułu Targowego Lidera w latach 2001, 2003, 2004, 2006, 2009, 2011, 2013 i 2019.

Regionalna Wystawa Zwierząt Hodowlanych w 2022 roku odbyła się po raz 21. (z przerwą dwuletnią w czasie pandemii Covid-19). Pierwsza Wystawa miała miejsce w 2000. W związku z występującymi okresowo ograniczeniami wynikającymi z panzoocji ptasiej grypy, ASF czy chorób bydła stawki zwierząt reprezentują te gatunki, które nie są objęte ograniczeniami. Niektóre elementy wystawy pełnią funkcję wystawy krajowej – w 2022 r. była to **XI Ogólnopolska Wystawa Bydła Hodowlanego**. Termin pokrywa się z MTRP Agro-Tech.

Kujawsko-Pomorskie Dni Pola (KPDP) organizowane początkowo przez ODR w Przysieku od 1993 roku (najpierw przez 3 lata w Stacji Hodowli Roślin w Kowrozie, później przez 25 lat w przy Zespole Szkół Centrum Kształcenia Zawodowego w Grubnie i obecnie od 2022 roku w Minikowie). Najważniejszym ich celem jest przedstawienie osiągnięć w zakresie postępu hodowli roślin oraz najnowszych trendów w zakresie technologii uprawy roślin. Impreza była przeprowadzona w reżimie sanitarnym w okresie pandemii Covid-19, tzn. ograniczono liczbę uczestników i wszyscy musieli zostać zarejestrowani. W 2023 roku odbędą się 30. jubileuszowe Kujawsko-Pomorskie Dni Pola. Obecnie termin KPDP pokrywa się z MTRP AGRO-TECH.

W latach 2020–2021 Kujawsko Pomorskie Dni Pola w Grubnie były elementem Krajowych Dni Pola organizowanych przez KPODR w Minikowie. Krajowe Dni Pola są autorskim pomysłem Ryszarda Kamińskiego, który jako dyrektor KPODR zaproponował, aby kolejne ośrodki doradztwa rolniczego organizowały ogólnopolską, centralną imprezę polową pod patronatem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Zatwierdzający ten pomysł (2018 r.) ówczesny Wiceminister Rolnictwa Ryszard Zarudski, został następnie dyrektorem KPODR Minikowo i w praktyce, już jako dyrektor Ośrodka w Minikowie, dwukrotnie koordynował Krajowe Dni Pola. W 2020 roku w pierwszych KDP w Minikowie uczestniczył Janusz Wojciechowski Komisarz Komisji Europejskiej ds. Rolnictwa. Kolejne dni pola o zasięgu ogólnopolskim zorganizowane zostały w roku 2022 na Mazowszu w Poświętnem, a w roku 2023 w Sielinku - organizuje je Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego. Na tym etapie wdrażania inicjatywy Krajowych Dni Pola można uznać, że zaczyna ona funkcjonować jako ważny element transferu wiedzy i innowacji w polskim rolnictwie.

Zdjęcie nr 22. Na plantacji roślin bobowatych KPDP 2020 r., od lewej: Ryszard Zarudski dyrektor KPODR w Minikowie, Janusz Wojciechowski Komisarz UE ds. Rolnictwa, Grzegorz Wojciechowski Poseł RP, Ryszard Kamiński wiceminister rolnictwa i rozwoju wsi, Tomasz Nowakowski ARiMR (Źródło: archiwum zakładowe).

Kujawsko-Pomorskie Miodowe Lato to odbywająca się w Zarzeczu na początku sierpnia impreza targowa dedykowana środowisku pszczelarskiemu. Służy przede wszystkim promowaniu miodu i produktów pszczelich oraz popularyzacji ich spożywania. Impreza jest realizowana corocznie (z roczną przerwą w 2020 r. w trakcie pandemii Covid-19 i epizooty zgnilca amerykańskiego) od 2010 r. Organizowana jest wspólnie z Regionalnym Związkiem Pszczelarzy Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej.

Barwy Lata – Dary Jesieni (BLDJ) organizowane przez ODR w Przysieku przez 25 lat do 2019 roku, zawsze w drugą sobotę września. Najczęściej były połączone z Dożynkami Ekologicznymi „Ekolandu” i Świętem Ziemniaka. Po pandemii Covid-19 impreza została w 2021 r. przeniesiona do Minikowa i połączona z Jesiennym Kiermaszem Ogrodniczym. Obecnie BLDJ odbywają się w trzecią niedzielę września.

Zdjęcie nr 23. Barwy Lata – Dary Jesieni w Minikowie 2022 r. (fot: Marzena Zwiewka).

Święto Gęsi na Krajinie – impreza ma stały termin 11 listopada, odbywa się w Minikowie i ma na celu promowanie spożywania gęsiny. Łącznie w targach w 2022 roku wzięło udział 120 wystawców. Szacujemy, że uczestniczyło w nich 7 tys. zwiedzających.

Wybrane projekty

Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego od lat znany jest z aktywności w różnych obszarach życia społecznego na wsi. Aktualnie wspieramy rozwój sprzedaży bezpośredniej, alternatywnej działalności gospodarstw rolnych w obszarze opieki nad osobami niepełnosprawnymi oraz organizacji wytwórców i konsumentów odnawialnych źródeł energii:

Wiejska e-skrzynka „Innowacyjny model współpracy producentów rolnych w ramach krótkich łańcuchów dostaw”, Grupa Operacyjna Europejskiego Partnerstwa Innowacji.

Celem projektu jest wybranie najkorzystniejszego sposobu dystrybucji produktów rolnych w ramach krótkich łańcuchów dostaw, dostarczanych od rolników z województwa kujawsko-pomorskiego bez pośredników, bezpośrednio do konsumentów, poprzez testowanie 3 modeli sprzedaży żywności. W ramach projektu jest opracowany i wdrażany model z trzema różnymi metodami organizacji: marketingu, krótkich łańcuchów dostaw i rynków lokalnych.

Samodzielnie (nie samemu) – wspieranie osób z niepełnosprawnością w powiecie tucholskim.

Celem projektu jest wypracowanie gotowego do powszechnego zastosowania modelu wspierania dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną (OZNI). Kluczowym założeniem jest wykorzystanie gospodarstw rolnych (opiekuńczych – GO) jako nowego (w Polsce) narzędzia aktywizacji osób z niepełnosprawnością intelektualną. GO to gospodarstwa rolne, które poza tradycyjną rolą zaczynają pełnić także funkcję społeczną. W GO planuje się stworzyć miejsca dziennego pobytu dla OZNI (otwarte punkty integracji) oraz w części gospodarstw – mieszkania treningowe (MT).

Zdjęcie nr 24-26. *Samodzielnie (nie samemu)* – wspieranie osób z niepełnosprawnością w powiecie tucholskim – uczestnicy w akcji. (Źródło: archiwum zakładowe).

Rozwój obszarów wiejskich poprzez odnawialne źródła energii – RENALDO.

Projekt ma na celu ustanowienie pierwszych w kraju spółdzielni energetycznych wykorzystujących energię odnawialną (OZE) na terenach wiejskich. Wpisuje się on w strategię rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku „Strategia Przyspieszenia 2030+” oraz w priorytety Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi i Ministerstwa Środowiska i Klimatu.

Będzie dotyczyć utworzenia spółdzielni energetycznych w 3 gminach w województwie kujawsko-pomorskim.

Zdjęcie nr 27-28. Rozwój obszarów wiejskich poprzez odnawialne źródła energii – RENALDO.
(fot: Marzena Zwiewka).

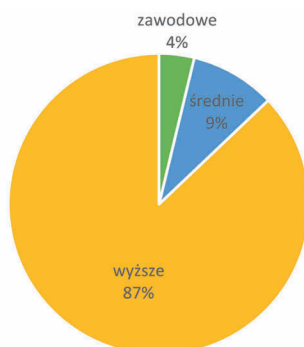
Kadry

Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego jest firmą, która aktualnie zatrudnia 226 osób w tym 151 kobiet i 75 mężczyzn. Strukturę wykształcenia pracowników przedstawiono na wykresie 1. Ośrodkiem zarządza dyrektor, od października 2021 r. jest nim dr inż. Ryszard Kamiński, który wcześniej pełnił tę funkcję w latach 2017–2020. Wspierają go zastępcy: mgr inż. Lidia Lewandowska i dr inż. Ryszard Zarudzki ([więcej informacji: Dyrekcja - Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego \(kpodr.pl\)](#)).

Zdjęcie nr 29. Dyrektor Ryszard Kamiński (z przodu) z zastępcami: Lidią Lewandowską i Ryszardem Zarudzkim. (fot: Marzena Zwiewka).

Wykres 1. Struktura wykształcenia pracowników Ośrodka.

Źródło: opracowanie własne

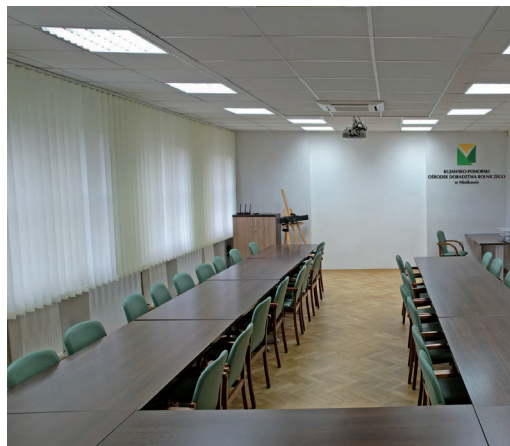
Infrastruktura Ośrodka

Ośrodek dysponuje budynkami o łącznej powierzchni 6 140 m², posiada 6 sal konferencyjnych, 1 659 m² hal wystawowych. Powierzchnia wynajmowanych biur to 1 290 m². Posiadamy także 47 namiotów wystawowych.

Na mapie poniżej przedstawiono lokalizację Centrali w Minikowie, Oddziałów w Przysieku i Zarzeczewie oraz 19 Powiatowych Zespołów Doradztwa Rolniczego (szczegółowe dane adresowe: [Kontakt - Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego \(kpodr.pl\)](mailto:Kontakt - Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego (kpodr.pl))).

Mapa nr 1. Rozmieszczenie jednostek organizacyjnych KPODR wraz ze stacjami meteorologicznymi (na niebiesko). (Źródło: opracowanie własne KPODR).

Zdjęcie nr 30-31. Siedziba Ośrodka wewnątrz. (fot: Damian Oparzela).

Zdjęcie nr 32-33. Centrum Transferu Wiedzy i Innowacji w Minikowie widok z lotu ptaka;
Główna sala konferencyjna o powierzchni 590 m²; (fot: Damian Oparzela).

Ośrodek posiada własną flotę transportową w liczbie 15 pojazdów, w tym 13 samochodów osobowych, 1 samochód ciężarowy. W 2022 roku zakupiono pierwszy samochód elektryczny.

Ośrodek dysponuje 255 komputerami, w tym 189 laptopami. Posiadamy własną sieć 39 stacji meteorologicznych.

Wartości niematerialne Ośrodka

Ośrodek doradztwa rolniczego jako osoba prawna prowadząca usługi dla ludności musi dbać o swoją wiarygodność i transparentność. Jednym z elementów tego wizerunku jest jakość usług. Aby mieć pewność co do wartości wykonywanej pracy Ośrodek wdrożył System Zarządzania Jakością (SZJ) zgodny z normą ISO 9001, jako drugi ODR w Polsce. System ten podlega certyfikacji od 2004 roku. Jednym z wymogów systemu jest ustanowienie Polityki Jakości i coroczne określenie jej celów. Oczywiście wdrożenie i utrzymanie SZJ wiąże się z kosztami, ale przekłada się też na korzyści, m.in. w momencie aplikowania o środki wsparcia w programach UE.

Polityka Jakości

<https://www.kpodr.pl/wp-content/uploads/2019/08/polityka-2018-2.jpg>

Certyfikaty

<https://www.kpodr.pl/wp-content/uploads/2022/09/certyfikat-en-4.jpg>

W 2022 r. w Kujawsko-Pomorskim Ośrodku Doradztwa Rolniczego ustanowiono Politykę Równości Płci. Jest ona wymagana od podmiotów, które zajmują się edukacją i chcą korzystać ze wsparcia UE w ramach programu Horyzont Europa. Jesteśmy pierwszym w Polsce ODR, który ma *wdrożoną politykę równości płci*, której celem jest:

1. Równowaga między życiem prywatnym/rodzinnym a zawodowym i kultura organizacyjna instytucji;
2. Równowaga płci w kadrze zarządczej i gronach decyzyjnych;
3. Równość płci w procesie rekrutacji i rozwoju kariery;
4. Włączenie kwestii płci do badań i treści dydaktycznych;
5. Środki przeciwko przemocy ze względu na płeć, w tym przeciwko molestowaniu seksualnemu.

Czytaj więcej: <https://www.kpodr.pl/plan-rownosci-plci/>

Podsumowanie „dzisiaj”

Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego jest państwową osobą prawną, działającą na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, gdzie wdraża w imieniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi zadania w zakresie edukacji i doradztwa dla rolników i mieszkańców wsi. Zadania na poszczególne lata są opisane szczegółowo w Programie działalności publikowanym na stronie BIP: Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie (bipgov.net). Realizacja dla poszczególnych lat jest w Sprawozdaniach z realizacji rocznego Programu działalności (tamże).

Ośrodek:

- realizuje tysiące usług standardowych, prowadzi księgi rachunkowe i inne dokumenty niezbędne dla zarządzania gospodarstwami;
- organizuje wystawy i targi rolnicze o zasięgu międzynarodowym. Tworzy także nowe imprezy takie jak Krajowe Dni Pola;
- realizuje szereg projektów edukacyjnych, będąc często ich liderem. W tym obszarze jesteśmy jednym z najbardziej doświadczonych ośrodków w kraju;
- wydaje wspólnie z Kujawsko-Pomorską Izbą Rolniczą „Wieś Kujawsko-Pomorską”.

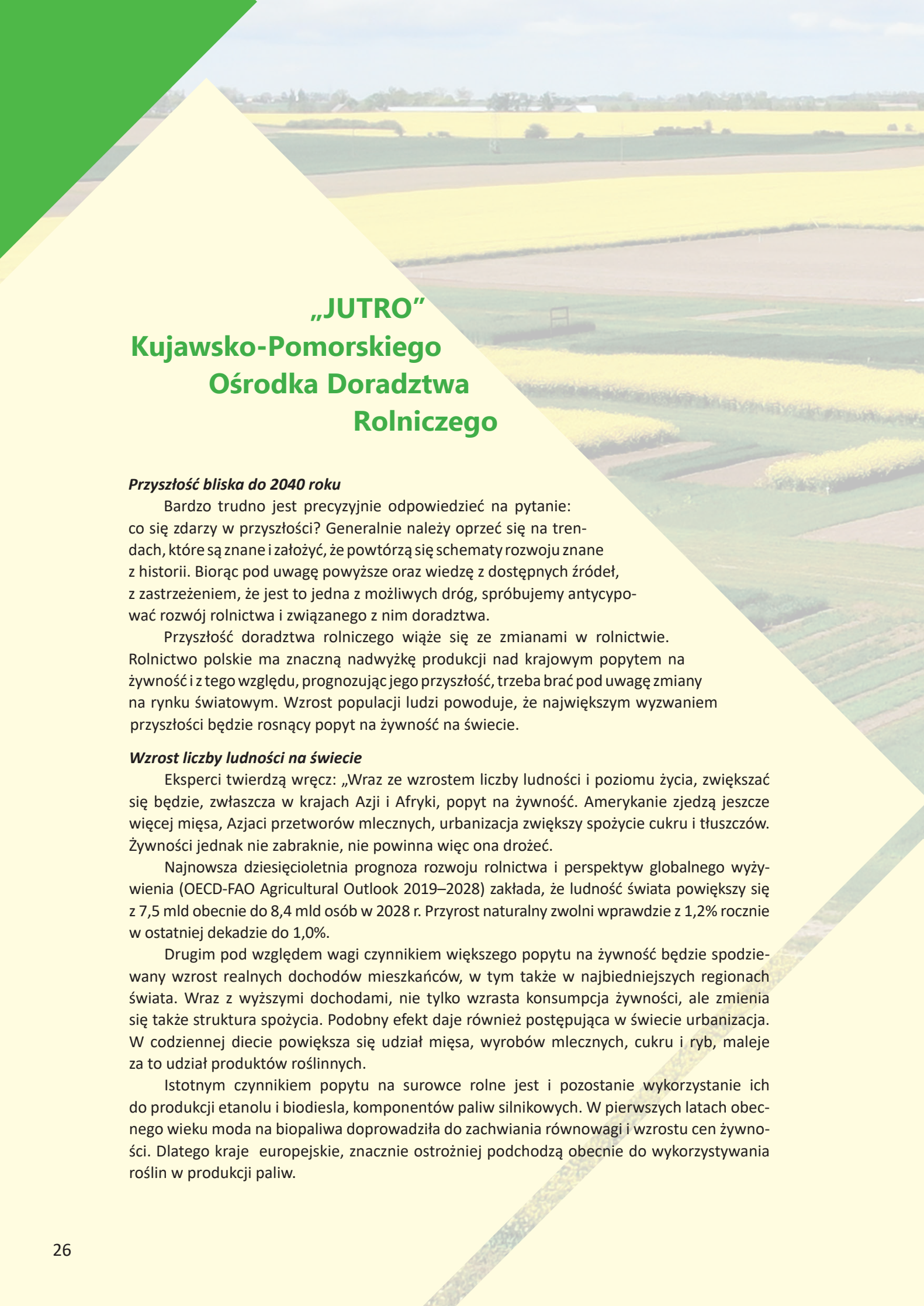
Ośrodek posiada znaczny majątek, dostosowany do realizowanych zadań. W ostatnim czasie szczególnie ważna jest cyfryzacja instytucji i włączanie się w sieci o charakterze krajowym i europejskim.

Znaczenie Ośrodka pokazują posiadane certyfikaty, tytuły i wyróżnienia, najważniejsze z nich:

- Medal Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego „Unitas Durat Palatinatus Cuiaviano-Pomeraniensis” w 2016 r.;
- Certyfikowany System Zarządzania Jakością od 2004 r.;
- Dziesięciokrotny Targowy Lider.

Zdjęcie nr 34. Puchary Targowy Lider 2008 oraz 2020.
(Źródło: archiwum zakładowe).

„JUTRO” Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego

Przyszłość bliska do 2040 roku

Bardzo trudno jest precyzyjnie odpowiedzieć na pytanie: co się zdarzy w przyszłości? Generalnie należy oprzeć się na trendach, które są znane i założyć, że powtórzą się schematy rozwoju znane z historii. Biorąc pod uwagę powyższe oraz wiedzę z dostępnych źródeł, z zastrzeżeniem, że jest to jedna z możliwych dróg, próbujemy antycypować rozwój rolnictwa i związanego z nim doradztwa.

Przyszłość doradztwa rolniczego wiąże się ze zmianami w rolnictwie. Rolnictwo polskie ma znaczną nadwyżkę produkcji nad krajowym popytem na żywność i z tego względu, prognozując jego przyszłość, trzeba brać pod uwagę zmiany na rynku światowym. Wzrost populacji ludzi powoduje, że największym wyzwaniem przyszłości będzie rosnący popyt na żywność na świecie.

Wzrost liczby ludności na świecie

Eksperti twierdzą wręcz: „Wraz ze wzrostem liczby ludności i poziomu życia, zwiększać się będzie, zwłaszcza w krajach Azji i Afryki, popyt na żywność. Amerykanie zjedzą jeszcze więcej mięsa, Azjaci przetworów mlecznych, urbanizacja zwiększy spożycie cukru i tłuszczów. Żywności jednak nie zabraknie, nie powinna więc ona drożeć.

Najnowsza dziesięcioletnia prognoza rozwoju rolnictwa i perspektyw globalnego wyżywienia (OECD-FAO Agricultural Outlook 2019–2028) zakłada, że ludność świata powiększy się z 7,5 mld obecnie do 8,4 mld osób w 2028 r. Przyrost naturalny zwolni wprawdzie z 1,2% rocznie w ostatniej dekadzie do 1,0%.

Drugim pod względem wagi czynnikiem większego popytu na żywność będzie spodziewany wzrost realnych dochodów mieszkańców, w tym także w najbiedniejszych regionach świata. Wraz z wyższymi dochodami, nie tylko wzrasta konsumpcja żywności, ale zmienia się także struktura spożycia. Podobny efekt daje również postępująca w świecie urbanizacja. W codziennej diecie powiększa się udział mięsa, wyrobów mlecznych, cukru i ryb, maleje za to udział produktów roślinnych.

Istotnym czynnikiem popytu na surowce rolne jest i pozostanie wykorzystanie ich do produkcji etanolu i biodiesla, komponentów paliw silnikowych. W pierwszych latach obecnego wieku moda na biopaliwa doprowadziła do zachwiania równowagi i wzrostu cen żywności. Dlatego kraje europejskie, znacznie ostrożniej podchodzą obecnie do wykorzystywania roślin w produkcji paliw.

Wzrost liczby ludności i poprawa sytuacji materialnej zwiększy globalny popyt na żywność. Odpowiedzią stanie się intensyfikacja produkcji, co możliwe będzie m.in. dzięki dużym inwestycjom w rolnictwie oraz dzięki postępowi w technologii upraw i hodowli.

Ze względów ekonomicznych spodziewana jest dalsza koncentracja produkcji rolnej w świecie. Nie obejdzie się jednak bez ubocznych skutków w postaci zwiększania użycia produktów chemicznych, a także większej emisji gazów cieplarnianych. Jego udział może sięgać nawet blisko ¼ globalnej emisji. Jeśli nie nastąpią istotne zmiany technologiczne bezpośrednia emisja gazów cieplarnianych będzie w najbliższych 10 latach, podobnie jak w latach 1990–2016, nadal wzrastać w światowym rolnictwie w tempie 0,5% rocznie.

Z bardziej szczegółowych przybliżeń wynika, że eksperci spodziewają się, iż cena tony pszenicy wzrośnie w świecie (ceny stałe z 2018 r.) z 225,9 dolarów w 2019 r. do 237,5 dol. w 2028 r. Kukurydza zdrożeje w tym czasie z 160,6 do 186,0 dol. za tonę, ryż z 436,4 dol./tonę do 470,3 dol./tonę. Przeciętna cena tony wołowiny i cielęciny powinna się jednak obniżyć, z 4357,8 dol. (w krajach UE) do 3 914,5 dol., a drobiu z 2 094,5 dol. do 2 042,5 dol. za tonę”³.

Zmiany klimatyczne i wyczerpywanie zasobów naturalnych

Skala wyzwań związanych z rosnącym zapotrzebowaniem na żywność i wyczerpywaniem się naturalnych i w miarę łatwo dostępnych surowców zostanie przedstawiona na przykładach. Pierwszym będzie kwestia składników mineralnych niezbędnych do produkcji nawozów. Obecnie na świecie np. brakuje fosforytów, z których produkuje się nawozy fosforowe. Polska była przez długi czas samowystarczalna w tym zakresie. „Obecnie jednak nie są one eksploatowane ze względów ekonomicznych”⁴.

Zdjęcie nr 35-36. Erozja wietrzna – burze pyłowe na Kujawach w 2022 r. (fot. Marek Rzęsa).

Jesteśmy także importerem soli potasowych, chociaż mamy pewne złoża krajowe (nad Zatoką Gdańską koło Pucka). Zasoby wody i gleby są podstawą dla produkcji rolniczej. „Światowe zasoby ziemi i wody są eksploatowane „na niespotykaną dotąd skalę” – ostrzega raport Organizacji Narodów Zjednoczonych. Katastrofa klimatyczna doprowadza do tego, że ludzkości coraz trudniej jest się wyżywić. Raport ONZ wykazał, że niebawem nie będziemy w stanie uchronić się przed problemem kurczących się zapasów żywności. „The New York Times” pisze, że pół miliarda ludzi żyje w miejscach zamieniających się w pustynię, a żyzna gleba jest niszczona od 10 do 100 razy szybciej niż się formuje. A to dopiero początek: zmiana klimatu jeszcze pogorszy sytuację, ponieważ powódzie, susze, burze i inne ekstremalne warunki pogodowe są realnym zagrożeniem dla globalnej podaży żywności. Już ponad 10% światowej populacji jest niedożywionych, a niedobory żywności mogą doprowadzić do wzrostu migracji.

Naukowcy wskazują również na potrzebę zwiększenia produktywności ziemi, marnowania mniejszej ilości żywności i przekonania większej liczby ludzi, by zdecydowali się na niejedzenie

³ <https://forsal.pl/artykuly/1425194,apetyt-rosnie-ale-zywnosci-nie-zabraknie.html> za obserwatorfinansowy.pl

⁴ <http://geoportal.pgi.gov.pl/surowce/chemiczne/fosforyty/2020>

mięsa. Według raportu niedobory żywności prawdopodobnie dotkną biedniejsze części świata znacznie bardziej niż te bogatsze. Może to zintensyfikować imigrację.

Wyższe stężenie dwutlenku węgla w atmosferze również obniża jakość odżywczą żywności. Kryzys może doprowadzić do tego, że przemysł rolny nie będzie w stanie dostosować się do zmian klimatycznych. Jeśli emisje gazów cieplarnianych będą nadal rosły, to podrożeje również żywność. Samo rolnictwo także przyczynia się do zmian klimatu. Szczególnie szkodliwe są działania, takie jak osuszanie mokradeł. Emisje CO₂ utrzymują się jeszcze długo po osuszeniu mokradeł. Bydło także jest znaczącym producentem metanu – kolejnego silnego gazu cieplarnianego. Wzrost światowego zapotrzebowania na mięso powiększa liczbę zwierząt hodowlanych i powoduje wylesianie np. Amazonki pod pastwiska. Raport stwierdza, że zapobieganie wzrostowi temperatur na świecie o ponad 1,5°C prawdopodobnie będzie wymagało zarówno powszechnego sadzenia drzew, jak i „znacznej” bioenergii w celu ograniczenia zużycia paliw kopalnych. A jeśli temperatura wzrośnie jeszcze bardziej, presja na produkcję żywności również wzrośnie, tworząc błędne koło. „Temperatura powyżej 2°C globalnego ocieplenia może doprowadzić do tego, że 100 milionów lub więcej osób będzie zagrożonych głodem” – powiedział Edouard Davin, badacz z ETH Zurich i współautor raportu. „Musimy działać szybko” – dodał ⁵.

Europejska odpowiedź na wyzwania związane z kryzysem klimatycznym

„Polityka Unii w dziedzinie środowiska opiera się na zasadach ostrożności, działania zapobiegawczego i usuwania zanieczyszczeń u źródła, a także na zasadzie „zanieczyszczający płaci”. Wieloletnie unijne programy ochrony środowiska tworzą ramy przyszłych działań we wszystkich obszarach polityki w dziedzinie środowiska. Stanowią one część horyzontalnych strategii, a także są uwzględniane w międzynarodowych negocjacjach dotyczących środowiska. Polityka ochrony środowiska znalazła się ostatnio w centrum polityki UE, a Komisja Europejska uznała Europejski Zielony Ład za główny napęd jej strategii wzrostu gospodarczego” ⁶. Polska jako członek Unii Europejskiej zadeklarowała wdrażanie Zielonego Ładu w Planie Strategicznym Wspólnej Polityki Rolnej (PS WPR) na lata 2023–2027.

Cele

„Wspieranie inteligentnego, konkurencyjnego, odpornego i zróżnicowanego sektora rolnictwa zapewniającego długoterminowe bezpieczeństwo żywnościowe”.

Wspieranie i wzmacnianie ochrony środowiska, w tym różnorodności biologicznej oraz działań w dziedzinie klimatu oraz przyczynianie się do realizacji unijnych celów związanych ze środowiskiem i klimatem, w tym zobowiązań Unii wynikających z porozumienia paryskiego. Umacnianie struktury społeczno-ekonomicznej obszarów wiejskich.

Cel przekrojowy

Realizacja celów WPR wymaga zapewnienia sprawnego funkcjonowania systemu wiedzy i innowacji (AKIS). W ramach Planu planowane jest wsparcie działań szkoleniowych i doradczych dla rolników uwzględniających potrzeby zidentyfikowane w poszczególnych celach szczegółowych w zakresie prowadzenia działalności rolniczej i wykorzystania zasobów gospodarstwa. W ramach innych programów krajowych i UE, realizowane mogą być komplementarne działania szkoleniowe, jak również inwestycje z zakresu cyfryzacji, z uwzględnieniem platformy doradczej.”

Wśród szczegółowych celów systemu można wymienić:

- wspieranie inteligentnego, odpornego i zróżnicowanego sektora rolnego zapewniającego bezpieczeństwo żywnościowe;
- rozwijanie świadomości społeczności wiejskiej związanej ze środowiskiem i klimatem;
- wspieranie i dzielenie się wiedzą, innowacjami i cyfryzacją w rolnictwie i na obszarach wiejskich;

⁵ <https://forsal.pl/artykuly/1425465,onz-kryzys-klimatyczny-zagraza-swiatowym-zasobom-zywnosci.html>

⁶ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/71/polityka-ochrony-srodowiska-ogolne-zasady-i-podstawowe-ramy>

- wspieranie rentownych i dochodowych gospodarstw rolnych, wykazujących odporność i bezpieczeństwo;
- wzmocnienie orientacji rynkowej, konkurencyjności, w powiązaniu z badaniami, technologią i cyfryzacją;
- przyczynianie się do ochrony różnorodności biologicznej, wzmacniające usługi ekosystemowe i chroniące siedlisko i krajobrazy”⁷.

Systemu transferu wiedzy i innowacji (AKIS).

Publiczne doradztwo rolnicze w najbliższym okresie, do roku 2030, będzie realizowało cele związane z modernizacją sektora rolno-spożywczego poprzez sprzyjanie dzieleniu się wiedzą, innowacjom i cyfryzacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich. W związku z tym zobowiązane jest do zwiększenia efektywności przekazywania rolnikom wiedzy i innowacyjnych rozwiązań. Aby to osiągnąć zaplanowano wdrożenie tak zwanego systemu AKIS. Czym zatem jest system AKIS? Składa się on z kilku elementów, które razem połączone tworzą spójny system, do którego zaliczamy:

Krajową Sieć Obszarów Wiejskich + (KSOW+). Jest następczynią dotychczasowej sieci działającej w ramach PROW 2014–2020. Oznacza to współpracę pomiędzy przedstawicielami sektora rolnictwa, jak np.: Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego, Izbą Rolniczą, jednostkami naukowymi, ARiMR, LGD, rolnikami, przedsiębiorcami) oraz innymi podmiotami zaangażowanymi we wdrażanie postępu dla rolnictwa.

Grupy Operacyjne na rzecz innowacji EPI. W skład grup EPI wchodzi: rolnicy – bezpośredni odbiorcy innowacyjnych rozwiązań, przedsiębiorcy – bezpośredni odbiorcy rozwiązań, potencjalni inwestorzy, doradcy – przekazujący zdobyte informacje do kolejnych podmiotów, naukowcy – stanowiący potencjalne powiązanie projektów kolejnymi projektami.

Strategia Komunikacji. Związana jest z działaniami informacyjno-promocyjnymi dotyczącymi transferu wiedzy i innowacji.

Wszystkie te elementy: KSOW+, Grupy Operacyjne EPI, Strategia Komunikacji w połączeniu z Siecią Innowacji w Rolnictwie i na Obszarach Wiejskich (SIR) oraz Lokalnymi Grupami Działania (LGD) będą wspierane w zakresie wymiany wiedzy i innowacji (system AKIS).

Łączenie doradztwa z system wiedzy i innowacji (AKIS) będzie realizowane poprzez instrumenty wsparcia, takie jak:

1. Doskonalenie zawodowe rolników;
2. Kompleksowe doradztwo rolnicze;
3. Doskonalenie zawodowe kadr rolniczych;
4. Wsparcie gospodarstw demonstracyjnych;
5. Współpracę grup operacyjnych EPI.

Na poziomie krajowym zadania te będą wdrażane przez Sieć na Rzecz Innowacji w Rolnictwie i na Obszarach Wiejskich (SIR). (więcej informacji <https://sir.kpodr.pl/>)

Przykładem na osiągnięcie założonego celu przekrojowego jest upowszechnianie wiedzy o Planie Strategicznym WPR i jest to zadanie m.in. Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego. Ośrodek będzie informował o celach i zadaniach oraz możliwości uzyskania wsparcia przez rolników i mieszkańców wsi w ramach Planu Strategicznego. Biorąc pod uwagę dotychczasowe zadania będzie to kontynuacja i rozwinięcie działań edukacyjnych i doradczych z poprzedniego okresu.

W Zielonym Ładzie oczywiście większy nacisk położony jest na zagadnienia związane ograniczeniem zmian klimatycznych oraz racjonalną gospodarką zasobami (glebą, wodą, składnikami nawozów i ochrony roślin). Duże znaczenie wobec wyczerpywania się zasobów oraz

⁷ file:///C:/Users/doradca/Downloads/Plan_Strategiczny_dla_WPR_2023-2027_wersja_skr%C3%B3cona.pdf

wysokich kosztów pozyskania ma ograniczenie ilości nawozów oraz pestycydów i ich stosowanie w sposób precyzyjny, by uniknąć strat, w tym przenikania do wód, gdzie negatywnie wpływają na organizmy wodne i niszczą środowisko. W tym obszarze doradcy będą wspierali wiedzą, doradzali, jakie środki zastosować oraz pomagali w prowadzeniu dokumentacji służącej rejestracji zastosowanych środków produkcji. Aby pokazać kompleksowo propozycje technologii uprawy roślin uwzględniającej Zielony Ład KPODR będzie organizował Kujawsko-Pomorskie Dni Pola oraz pola pokazowe w sieci Gospodarstw Demonstracyjnych. Zadanie to już zaczęliśmy wdrażać w projekcie Climate Farm Demo i gospodarstwach demonstracyjnych pokazujących 12 praktyk typu „smart” dla rolnictwa przyjaznego środowisku.

Przyszłość daleka po 2040 roku

Ludzkość jest obecnie w trakcie wielkiej rewolucji technologicznej. Praktycznie w każdej dziedzinie życia zmiany postępują w takim tempie, że konieczne jest ciągłe zdobywanie wiedzy o tym, jak w nim funkcjonować. Odkrycia w obszarze fizyki (np. cząstka elementarna bozon Higgsa czy fale grawitacyjne), chemii (np. odkrycie wszystkich pierwiastków z tabeli Mendelejewa) i nauk biologicznych (np. genetyka molekularna) odpowiadają na pytania, które jeszcze wczoraj nie były zadawane. Trudno precyzyjnie określić kiedy człowiek jest jeszcze podmiotem zdarzeń, a kiedy stanie się przedmiotem troski systemów, które stworzył. Sztuczna inteligencja w wielu obszarach zaczyna kontrolować nasze działania. W 2020 roku „OECD w ramach serii STI Working Papers 2020/05 wydało najnowszy dokument roboczy Identifying and measuring developments in artificial intelligence – Making the impossible possible, który identyfikuje i mierzy rozwój nauki, algorytmów i technologii związanych ze sztuczną inteligencją Artificial Intelligence (AI). Korzystając z informacji zawartych w publikacjach naukowych, oprogramowania open source (OSS) i patentów, publikacja dowodzi znaczny wzrost zmian związanych z AI w ostatnich latach. Sztuczna inteligencja będzie mieć daleko idące konsekwencje gospodarcze, ze względu na fakt, iż może zrewolucjonizować produkcję i wpłynąć na kształt gospodarek i społeczeństw. Potencjał i zasoby technologiczne spowodowały, iż kraje OECD i G20 uzgodniły kluczowe zasady mające na celu wspieranie rozwoju etycznej i godnej zaufania AI. Jednakże praktyczne

Zdjęcie nr 37. Zdjęcia z podpisania umów z rolnikami prowadzącymi gospodarstwa demonstracyjne. (Źródło: archiwum zakładowe).

wdrożenie takich zasad wymaga ogólnego zrozumienia, zarówno pod względem rozwoju naukowego, technologicznego, jak i możliwych zastosowań.

Pojawienie się sztucznej inteligencji powoduje redefinicję człowieczeństwa. Jednym z kierunków jest **transhumanizm**, który postuluje, że współczesne możliwości ludzkiego organizmu nie są niczym szczególnym i że są tylko jednym z etapów ewolucji. Choć tradycyjne podejście do medycyny opiera się na doprowadzeniu chorego organizmu do „zdrowego stanu”, należy wykorzystywać jej możliwości, jeśli umożliwiają one doprowadzenie zdrowego człowieka do stanu „lepszego niż zdrowy”. Decyzja o zastosowaniu takich terapii według transhumanistów powinna być kwestią indywidualną, a odbieranie takich możliwości z utilitarnego punktu widzenia jest równoważne odbieraniu chorym ludziom możliwości leczenia. Z kolei masowe wprowadzenie takich technologii wymaga przedefiniowania wielu tradycyjnych norm społecznych. Kumulujące się zmiany mogą doprowadzić do powstania postludzi o zupełnie innym wyglądzie (z powodu cyborgizacji, inżynierii genetycznej bądź transferu umysłu na inny nośnik), zupełnie innych potrzebach (np. z powodu usunięcia ewolucyjnych instynktów służących rozmnażaniu) i zupełnie innym zachowaniu (np. z powodu szybkości pracy umysłu i posiadania innych zmysłów)⁸. Postludzie mogą stanowić o wiele bardziej różnorodne społeczeństwo niż ludzie i mogą dotyczyć ich zupełnie inne problemy niż ludzie.

W obszarze ekonomii wdrożone zostanie nowe prawo do dochodu. Obecnie jest ono w fazie eksperymentów m.in. w Polsce. **Bezwarunkowy dochód podstawowy** ma być nowym rozwiązaniem polityki socjalnej w naszym kraju⁹. Dzięki temu Polacy mieliby pewność, że co miesiąc będą mieć środki na utrzymanie. Idea zakłada, że każdy obywatel, niezależnie od swojej sytuacji materialnej i zawodowej, co miesiąc otrzymuje od państwa jednakową, określöną ustawowo kwotę. Temu celowi ma też służyć zmiana diety. Ludzie przyszłości będą musieli zrezygnować z wielu rodzajów pokarmu. Pierwszym, ze względu na zmiany klimatu, ale też wysokie nakłady wody i energii koniecznej do wytworzenia, są produkty zwierzęce, a w szczególności mięso. Już obecnie są wprowadzane ograniczenia w hodowli zwierząt. Tymczasem trwają intensywne prace nad stworzeniem substytutów mięsa. „W jaki sposób mięso in vitro i jego alternatywy zmienią przemysł rolny i spożywczy? Przekonamy się już wkrótce. Eksperci szacują, że większość „mięsa” w 2040 r. nie będzie pochodziło od martwych zwierząt. Futurologzy twierdzą, że mięso zostanie wyeliminowane z jadłospisu ze względów klimatycznych, etycznych i zdrowotnych. „Żegnaj schabowy?” – tak wyniki raportu skomentował Janusz Piechockiński. Ma rację: rynek alternatywnych produktów zastępujących mięso ze zwierząt ewoluuje, a to niebawem odmieni wielomiliardowy globalny przemysł mięsny. Już Winston Churchill stwierdził, że „Powinniśmy porzucić absurdalną hodowlę żywych kurczaków prowadzoną tylko po to, by zjeść skrzydełko czy pierś, na korzyść osobnej hodowli tych części w specjalnej pożywce”¹⁰.

„Zespół badaczy z AT Kearney przyjrzał się zyskującym na popularności mięsnych alternatywach i tym, w jaki sposób zmieniają się nasze nawyki. Przewiduje się, że globalna populacja wzrośnie do około 10 miliardów do 2050 r. Aby utrzymać wszystkich tych ludzi, potrzebna jest ogromna ilość żywności. Jednak już teraz prawie połowa światowych zbiorów rolnych jest potrzebna do wyżywienia populacji zwierząt gospodarskich. Produkcja rolna przeznaczona do spożycia przez ludzi stanowi zaledwie 37%. O tej dysproporcji pisze również Stefano Liberti. Powołując się na słowa Tony’ego Weisa, przytacza: „Dla planety najgroźniejsze nie jest wcale przeludnienie, twierdzi Weis. „Problemem jest raczej zbyt duża liczba zwierząt hodowlanych.

⁸ <https://pl.wikipedia.org/wiki/Postcz%C5%82owiek>

⁹ <https://dziennikpolski24.pl/dochod-podstawowy-czyli-ponad-tysiac-zlotych-miesiecznie-dla-kazdego-polaka-kiedy-wejdzie-w-zycie-i-ile-dostaniemy-13122022/ar/c3-17051647>

¹⁰ https://forsal.pl/artykuly/1418811,mieso-hodowane-in-vitro-zastapi-mieso-konwencjonalne-rewolucja-w-przemysle.html?fbclid=IwAR1a29XRdgaYglLmvAEPoJHedschpffXSnv9U6oZrKs_gcqz2U

Każdego roku zabija się 70 miliardów zwierząt, głównie kurczaków i świń, przeznaczonych do konsumpcji przez człowieka. Jeśli ten trend wzrostu spożycia mięsa się utrzyma, w 2050 roku będziemy musieli zabić 120 miliardów zwierząt, nie licząc ryb. Do wyżywienia takiej liczby zwierząt będziemy musieli wykorzystać 1/3 gruntów ornych”. Jego zdaniem, aby rozwiązać problem niedoboru zasobów, głodu i trudności z wyżywieniem stale rosnącej populacji, wystarczyłoby zmienić nawyki żywieniowe”.

Czy zmiana jest możliwa? Więcej – twierdzą badacze – jest konieczna. Warto zauważyć, że odpowiednio dobrana dieta oparta na roślinach nie tylko zapewnia taką samą liczbę kalorii, ale także ma taką samą wartość odżywczą, zapewniającą wystarczającą ilość białka. W związku z tym moglibyśmy wyżywić około dwa razy więcej ludzi dzięki dzisiejszym globalnym zbiorom, gdybyśmy nie karmili zwierząt gospodarskich, ale sami konsumowali plony. Biorąc te dane pod uwagę, wielkość i wpływ globalnego przemysłu mięsnego nie powinny być zaskoczeniem”.

Możliwości dla zwiększenia wydajności konwencjonalnej produkcji mięsa zostały już praktycznie wyczerpane. Również dalsza intensyfikacja produkcji rolnej osiąga swoje granice. Grunty orne kurczą się z powodu globalnego ocieplenia i rozrastających się miast. Można je powiększać tylko kosztem utraty cennych siedlisk przyrodniczych, takich jak lasy deszczowe. Wyzwaniem jest także dostępność słodkiej wody – według FAO i Aquastat dzisiejsze globalne rolnictwo zużywa już około 70% „niebieskiej” wody. Wzrasta odporność na nowoczesne środki agrochemiczne, problemem jest również erozja gleby i zmniejszenie bioróżnorodności na obszarach intensywnie uprawianych. Nie można zignorować nadmiernego stosowania antybiotyków w hodowli zwierząt.

Eksperti przewidują, że to właśnie mięso hodowane zatriumfuje – powstaje w oparciu o zrównoważony rozwój, oferuje najwyższą jakość produktu, jest w stanie zaspokoić różnorodne typy konsumentów i preferencje. Wykracza daleko poza trend wegański i wegetariański. W ostatnich badaniach większość respondentów w krajach zachodnich jest gotowa skosztować mięsa hodowlanego, a połowa z nich jest skłonna regularnie je kupować. Podobne badania pokazują, że ludzie w Indiach i Chinach są szczególnie zainteresowani mięsem hodowlanym. Kluczowe znaczenie dla akceptacji konsumentów ma edukacja społeczeństwa – znając korzyści płynące z mięsa hodowlanego, trudniej wrócić do konwencjonalnych źródeł mięsa, czyli rzeźni” ¹¹.

Podsumowanie „jutro”

„11–37% Szacowany wzrost wydajności pracy do 2035 r. związany ze sztuczną inteligencją (Think Tank Parlamentu Europejskiego, 2020)” ¹².

Obawa przed pozbawieniem człowieka wolności wyboru towarzyszy naszym przedstawicielom w Parlamencie Europejskim i dlatego stwierdzili oni, że: „wzrost i zamożność Europy są ściśle powiązane ze sposobem, w jaki będzie ona wykorzystywać dane i połączone z nimi technologie. Sztuczna inteligencja może znacznie zmienić nasze życie – na lepsze lub na gorsze, a Parlament Europejski powołał specjalną komisję ws. sztucznej inteligencji w epoce cyfrowej, która zbadała wpływ tej technologii i zaproponowała długofalowy plan działania dla AI. Parlament wezwał do przyjęcia ukierunkowanych na człowieka i przyszłościowych przepisów” ¹³.

¹¹ ibidem

¹² <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20200918STO87404/sztuczna-inteligencja-szanse-i-zagrozenia>

¹³ ibidem

Wybrane korzyści ze sztucznej inteligencji

„Kraje UE już teraz mają silną pozycję w branży cyfrowej i aplikacjach typu B2B. Dzięki wysokiej jakości infrastrukturze cyfrowej i ramom regulacyjnym chroniącym prywatność i wolność słowa, UE mogłaby stać się światowym liderem w gospodarce opartej na danych i jej zastosowaniach.

Dla ludzi

Sztuczna inteligencja może pomagać ludziom ulepszając opiekę zdrowotną, sprawiając, że samochody i inne systemy transportu będą bezpieczniejsze, a produkty i usługi bardziej dostosowane do użytkownika, tańsze i trwalsze. Może ułatwić dostęp do informacji, edukacji i szkoleń, co stało się szczególnie ważne w dobie pandemii koronawirusa, gdy potrzeba edukacji na odległość wzrosła. Sztuczna inteligencja może również sprawić, że miejsca pracy będą bezpieczniejsze, ponieważ do niebezpiecznych zadań mogą służyć roboty, a nowe stanowiska pracy będą powstawać w miarę rozwoju i zmian branż opartych na sztucznej inteligencji.

Dla biznesu

Jeśli chodzi o firmy, sztuczna inteligencja może umożliwić im rozwój nowej generacji produktów i usług, w tym w sektorach, w których przedsiębiorstwa europejskie mają już ugruntowaną pozycję, takich jak gospodarka ekologiczna i o obiegu zamkniętym, produkcja maszyn, rolnictwo, opieka zdrowotna, moda czy turystyka. Może zwiększyć sprzedaż, poprawić konserwację maszyn, wydajność i jakość produkcji, obsługę klienta, a także oszczędzać energię.

Dla usług publicznych

Sztuczna inteligencja stosowana w usługach publicznych może obniżyć koszty i zaofiarować nowe możliwości dla transportu publicznego, edukacji, energetyki i gospodarowania odpadami, a także poprawić zrównoważony charakter produktów, co mogłoby przyczynić się do osiągnięcia celów Europejskiego Zielonego Ładu”¹⁴.

„1,5–4% szacunkowy stopień, w jakim sztuczna inteligencja może pomóc zmniejszyć globalne emisje gazów cieplarnianych do 2030 r. (Think Tank Parlamentu Europejskiego, 2020)”¹⁵.

Wybrane zagrożenia i wyzwania związane ze sztuczną inteligencją

„Rosnące uzależnienie od systemów sztucznej inteligencji niesie ze sobą również potencjalne zagrożenia.

Niepełne wykorzystanie i nadużywanie

Niewystarczające wykorzystanie możliwości sztucznej inteligencji jest uważane za duże zagrożenie: dla UE, stracone szanse mogą oznaczać słabą realizację ważnych programów, takich jak Zielony Ład; utratę przewagi konkurencyjnej nad innymi częściami świata; stagnację gospodarczą i gorsze możliwości dla obywateli. Niewystarczające wykorzystanie może wynikać z braku zaufania społeczeństwa i biznesu do sztucznej inteligencji, słabej infrastruktury, braku inicjatywy, niskich inwestycji, ponieważ uczenie maszynowe zależy od danych, z fragmentarycznych rynków cyfrowych.

Nadmierne wykorzystanie może być również problematyczne: inwestowanie w zastosowania sztucznej inteligencji, które okażą się nieprzydatne, lub stosowanie sztucznej inteligencji do zadań, do których się nie nadaje, np. do wyjaśniania złożonych problemów społecznych.

Odpowiedzialność: kto odpowiada za wyrządzone szkody?

Ważnym wyzwaniem jest ustalenie, kto jest odpowiedzialny za szkody spowodowane przez urządzenie lub usługę sterowane przez sztuczną inteligencję: np. w wypadku z udziałem

¹⁴ ibidem

¹⁵ ibidem

samosterującego samochodu, czy szkoda powinna być pokryta przez właściciela, producenta samochodu czy programistę?

Gdyby producent był całkowicie zwolniony od odpowiedzialności, mogłoby nie być zachęty do dostarczania dobrego produktu lub usługi, co mogłoby zaszkodzić zaufaniu ludzi do technologii; ale przepisy mogą być również zbyt surowe i hamować innowacje.

Zagrożenia dla praw podstawowych i demokracji

Rezultaty dostarczane przez sztuczną inteligencję zależą od tego, jak została zaprojektowana i jakich danych używa. Zarówno projekt, jak i dane mogą być tendencyjne, celowo lub nieumyślnie. Na przykład ważne aspekty danej kwestii mogą nie być zaprogramowane w algorytmie lub mogą być zaprogramowane dla odzwierciedlenia i odtworzenia błędów strukturalnych. Ponadto użycie liczb do reprezentowania złożonej rzeczywistości społecznej może sprawić, że sztuczna inteligencja będzie sprawiać niesłuszne wrażenie, że jest oparta na faktach i precyzyjna.

Sztuczna inteligencja może poważnie wpłynąć na prawo do prywatności i ochronę danych – może być na przykład użyta w sprzęcie do rozpoznawania twarzy lub do śledzenia i profilowania osób w internecie. Ponadto sztuczna inteligencja umożliwia łączenie informacji, które osoba podała, w nowe dane, co może prowadzić do wyników, których dana osoba nie spodziewałaby się.

Sztuczna inteligencja może również zagrażać wolności zgromadzeń i protestu, ponieważ dzięki niej można śledzić i profilować osoby powiązane z określonymi przekonaniami lub działaniami.

Wpływ na miejsca pracy

Oczekuje się, że wykorzystanie sztucznej inteligencji doprowadzi do wyeliminowania dużej liczby miejsc pracy. Chociaż sztuczna inteligencja prawdopodobnie stworzy również lepsze możliwości zatrudnienia, edukacja i szkolenia będą odgrywać kluczową rolę w zapobieganiu długotrwałemu bezrobociu i w zapewnieniu wykwalifikowanej siły roboczej”¹⁶.

„14% miejsc pracy w krajach OECD można w wysokim stopniu zautomatyzować, a kolejne 32% może stanąć w obliczu poważnych zmian (szacunki Think Tanku Parlamentu Europejskiego, 2020)”¹⁷.

Jakie będzie doradztwo rolnicze w epoce postczłowieka, trudno powiedzieć, niewykluczone, że rolnictwa, a zwłaszcza rolników może nie być w tym świecie sztucznej inteligencji. Żywność będzie produkowana w fabrykach opartych na bazie reaktorów z mikroorganizmami w środku. Cały proces nadzorowany będzie przez maszyny, a one będą korzystały z systemów samodoskonalących i człowieka nie ma już w tym mechanizmie, występuje co najwyżej jako konsument sztucznej żywności. Doradców zastąpi sztuczna inteligencja. Czy tak będzie? Czas pokaże.

Osobiście jestem przekonany, że przynajmniej część ludzkości, oby nie byli to mieszkańcy rezerwatu, będzie starała się kontynuować żywienie naturalnymi produktami (roślinnymi zwierzęcymi), wytworzonymi przez rolników, a doradcy będą im służyć poradą, jak najprościej i z zyskiem to zrobić.

Wybrał i skomentował Marek J. Nowacki

¹⁶ ibidem

¹⁷ ibidem

BIBLIOGRAFIA

Sutyła J. (1982). ***Miejsce kształcenia dorosłych w systemie oświatowym II Rzeczypospolitej.***

Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Maziarz C. (1986). ***Andragogika rolnicza.*** W. K. Wojciechowski (red.), Encyklopedia oświaty i kultury dorosłych. Wrocław: Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.

Doradztwo rolnicze – doświadczenia transformacji i nowe wyzwania dr hab. inż. R. Sass.

Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, 2017, tom XIX,
zeszyt 3

**KUJAWSKO-POMORSKI
OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO
w Minikowie**

89-122 Minikowo
tel. 52 386 72 14
e-mail: sekretariat@kpodr.pl
www.kpodr.pl

